

बुद्ध

अध्याय प्रथम शाक्यमुनी बुद्ध

। बुद्धाचे जीवन

१. शाक्य वंशातील क्षत्रिय हिमालयाच्या दक्षिणेकडील पायथ्याशी रोहिणी नदीकाठी राहत होते. त्यांच्यां गौतम कुलाचा राजा शुद्धोदनाने कपिल वस्तु येथे त्यांची राजधानी स्थापन केली आणि तेथे एक भव्य महाल निर्माण केला. राजा प्रजा-प्रेमी आणि बुद्धिमान होता.

राणीचे नाव महामाया होते. ती मुलगी, राजाच्या मामाची होती, जो राजा देखील शेजारी त्याच शाक्य कुलाची शाखा असलेल्या कोलीय वंशाचा होता.

वीस वर्षापर्यंत त्यांना मूलबाळ नव्हते. पण एक रात्री राणी महामायाला एक विचित्र स्वप्न पडले, ज्यात एक पांढरा हत्ती तिच्या गर्भाशयात छातीच्या उजव्या बाजूतून शिरला आणि ती गरोदर राहिली. राजा आणि लोक आशेने शाही मुलाच्या जन्मविषयी मोठे उत्सुक होते. त्यांच्या प्रथेनुसार राणी मुलाच्या जन्मासाठी तिच्या आईवडिलांच्या घरी देवदहास जाण्यास निघाली. वसन्त ऋतुचे मोहक व सुंदर वातावरण होते. राणीने मार्गावर लुंबिनी वनामध्ये विश्रांती केली.

चारही बाजूने अशोक वृक्ष फुलारून आले होते. आनंदित होऊन राणीने फांदी पकडण्यासाठी जसा उजवा हात वरती केला तेव्हाच राणी प्रसव झाली. आणि राजपुत्राचा जन्म झाला. स्वर्ग आणि पृथ्वीवरील सर्वांनी राणी आणि नवजात राजपुत्राचा अन्तःकरणापासून गौरव करून आनंद व्यक्त केला. हा संस्मरणीय दिवस वैशाख पौर्णिमेचा होता.

राजाचा आनंद सीमापार होता आणि त्याने त्याचे नाव सिद्धार्थ ठेवले, ज्याचा मूल अर्थ होतो “प्रत्येक इच्छा पूर्ण होणे”.

२. राजाच्या राजवाड्यात मात्र आनंद झाला परन्तु लवकरच ते वातारावरण दुःखामध्ये बदलले, काहीच दिवसानंतर सुंदर राणी महामाया अचानक मरण पावली. तिची धाकटी बहीण, महाप्रजापती हिने मुलाची पालक आई बनून त्याचे ममतेने व काळजीपूर्वक संगोपन केलेत.

असित नावाचा एक संन्यासी फार दूर डोंगरांमध्ये राहात होते. जेव्हा त्याना कपिलवस्तु महालावर एक तेजपुंज दिसून आला तेव्हा तो एक चांगला शकून समजून ते राजवाड्यामध्ये बालकाचे दर्शन घेण्यास आले. राजकुमाराला बघून त्यांनी भविष्यवाणी केली : “हा राजकुमार, जर राजवाड्यात राहिला तर, तो मोठा एक महान चक्रवर्ती राजा होईल आणि संपूर्ण जगाला वश करेल. परंतु जर तो धार्मिक जीवन जगण्यासाठी गृहस्थी जीवन सोडून गेला, तर जगाचारक्षणकर्ता बुद्ध होईल.”

ही भविष्यवाणी ऐकून प्रथम राजा प्रसन्न झाला, परन्तु नंतर चिंतित राहू लागला की, जर पुत्र गृहत्याग करून साधू झाला तर काय होणार?

वयाच्या सातव्या वर्षी राजकुमाराने आपल्या शिक्षणाची सुरुवात केली. नीतिशास्त्र आणि युद्धकला शिकू लागले, परंतु त्याचे विचार अधिक नैसर्गिकरित्या इतर गोष्टींकडे वेधले जात होते. वसंत-ऋतुच्या एके दिवशी तो वडिलांसह राजवाड्याच्या बाहेर निघाला. दोघे मिळून पहात होते की, एक शेतकरी नांगरत असतांना एक लहान किडा बाहेर येतो आणि एक पक्षी खाली येऊन त्या लहान जंतूला पकडून खातो. हे पाहून तो एका वृक्षाच्या छायेत बसला. आणि त्याबद्दल विचार करतांनी, स्वतःच स्वतःशी मंथन करू लागला.

“काश! सर्व जिवंत प्राणी एकमेकांना मारतात काय? ”

“अरेरे! सर्वच सजीव प्राणी एकमेकांचा जीव घेतात काय?”

ज्याने त्यांच्या जन्मानंतर लवकरच आपल्या आईला गमावले त्या राजकुमाराने जेव्हा अशाप्रकारचा सजीव जगाचा (जगत) नियम अर्थात लहान जीवांच्या अशाप्रकारच्या शोकांतिकेचा त्याच्या मनावर खोलवर परिणाम झाला. ज्याने त्यांच्या जन्मानंतर लवकरच आपल्या मातेला गमावले त्या राजकुमाराने जेव्हा 'मोठ्याने लहान्याची हत्या करावी' हि सजीव जगाची शोकांतिका पहिली तेव्हा त्याचे मन विदीर्ण झाले. कोवळ्या झाडावर झालेल्या घावाचा व्रण झाडाच्या वाढीबरोबर वाढत जातो त्याप्रमाणे मानवी दुःखः त्याच्या मनात अधिकाधिक खोलवर प्रभावित होत गेले.

ही परिस्थिती बघून आणि ऋषिची भविष्यवाणीचे स्मरण येताच राजा शुद्धोदन अधिक काळजीत पडले, आणि त्यांनी राजकुमारला आनंदित करण्यासाठी प्रत्येक संभाव्य मार्गाने प्रयत्न प्रारम्भ केला. राजकुमार तेव्हा एकोणविस वर्षाचे होते, तेव्हा राजाने त्यांचे लग्न राजकन्या यशोधरे सोबत करून दिले. ती दिवंगत राणी महामायाचा भाऊ, देवदेहचा राजा, सुप्रबुद्धची कन्या होती.

पुत्राची हि अवस्था बघून आणि ऋषिच्या भविष्यवाणीचे स्मरण होऊन राजा शुद्धोदन यास अधिकच चिंता वाटू लागली.

३. अशाप्रकारे दहा वर्षांपर्यन्त राजकुमार, वसंत, शरद, आणि वर्षा ऋतूसाठी वेगवेगळ्या महालामध्ये संगीत, नृत्य आणि आनंदामध्ये राहू लागला; परंतु अधून-मधून जेव्हां तो मानवी-जीवनाचा खरा अर्थ समजण्याचा प्रयास करीत असे तेव्हां तो अधिक दुःखी होत असे.

“हे राजवाड्याचे वैभव, हे निरोगी शरीर, हे लोकांना आनंदित करणारे तारुण्य माझ्याकरिता याचा अर्थ काय आहे?” त्याने विचार केला. “एखाद्या दिवशी आपण आजारी होऊ, आपण म्हातारे होऊ; मृत्यू पासून तर सुटका नाहीच. तारुण्याचा गर्व, आरोग्याचा अभिमान, अस्तित्वाचा अभिमान – सुज्ञलोकांनी ह्याचा त्याग केला पाहिजे.

“अस्तित्वासाठी संघर्ष करणारा मनुष्य नैसर्गिकरित्या मूल्यवान वस्तूचा शोध घेत असतो. शोधाचे दोन मार्ग आहेत: योग्य मार्ग आणि अयोग्य मार्ग. जर तो अयोग्य मार्गाने पाहतो तेव्हां कळते की आजारपण, म्हातारपण आणि मृत्यू हे तर अटळ आहेत, पण तो उलट शोधतो.”

“जर त्याने योग्य मार्गाने पाहिले आणि त्याने सत्य ओळखले तर आजारपण, वृद्धावस्था आणि मृत्यूचे यथार्थ स्वरूप समजून तो परम सत्याचा शोध करणार, ज्यामुळे सर्व मानवी दुःखाचा नाश होईल. आता मात्र मी सांसारिक सुखात असल्याने अयोग्य मार्गाच्या शोधात ग्रस्त आहे.”

४. अशाप्रकारे राजकुमाराच्या मनात हा आध्यात्मिक संघर्ष, वयाच्या २९ व्या वर्षी त्याचा एकुलता एक मुलगा राहुल येई पर्यंत चालूच राहिला. पुत्र

जन्मानंतर राजकुमाराच्या संघर्षाचा अंतिम निर्णय गृहत्याग करण्याच्या संकल्पामध्ये रूपांतरित झाला. एका रात्री आपला सारथी छन्दक यास सोबत घेऊन त्याचा आवडता हिम-धवल घोडा कन्थकावर बसून राजकुमार सांसारिक सुखाचा परित्याग करून आपल्या राजमहलातून बाहेर पडला .

गृहत्याग केल्यानंतर सुद्धा त्यांचे मनोमंथन काही शान्त झाले नाही. मग पुन्हा: त्याच्या मागे पडला आणि मोहित करू लागला: “तू राजमहालात परत जा. वेळेची प्रतीक्षा कर. सर्व जग लवकरच तुझ्या पायाशी येणार”. राजकुमाराने माराला म्हटले, “मी संपूर्ण जगाची अपेक्षा करीत नाहीं.” अशाप्रकारे राजकुमाराने माराला पळवून लावले. त्याने आपल्या डोक्याचे मुंडन केले आणि हातात एक भिक्षापात्र घेऊन दक्षिण दिशेने निघाला.

सर्वप्रथम राजकुमाराने भृगु ऋषींच्या आश्रमा मध्ये जाऊन तपस्या केली.त्याने ते आलार कालाम आणि उद्रक रामपुत्र यांच्याकडे जाऊन ध्यान, समाधी व मोक्ष-प्राप्तीच्या मार्गाचे आत्मज्ञान प्राप्त केले; पण काही काळानंतर त्यांचा अभ्यास केल्याने त्याची खात्री झाली की ते त्याला आत्मज्ञानाकडे नेणार नाही. शेवटी तो मगध प्रदेशात गेला. तेथे गया नगरीच्या जवळ निरंजना नदीच्या काठी उरुवेला उपवना मध्ये त्याने कठोर तपश्चर्येस सुरवात केली.

५. त्याची ती कठोर तपस्या साधना अविश्वसनीय होती. जसे गौतमाने नंतर स्वतः म्हटले: “भूत, वर्तमान, व भविष्यामध्ये कोणत्याही तपसव्याने ने इतकी कठोर तपस्या केली नसेल, व न ही त्यानंतर कोणी करू शकणार!” अशी कठीन तपस्या होती त्याची.

तरी पण ह्या तपस्येने राजकुमाराला ती वस्तू प्राप्त होऊ शकली नाही, जी तो शोधत होता. तेव्हा त्याने सहा वर्षांच्या तपाचा परित्याग केला. आणि निरंजना नदी मध्ये स्नान करून, शरीराला निर्मल केले आणि सुजाता नावाच्या कन्येकडून खीर ग्रहण करून स्वाथ-लाभ प्राप्त केला. हे बघून जे पांच तपस्वी गौतम सोबत त्याच वनामध्ये तपस्या करत होते, ते राजकुमाराला तप-भ्रष्ट झाला हे मानून, त्यांचा सहवास सोडून दुसरी कडे निघून गेले.

अशाप्रकारे राजकुमार एकटाच राहिला होता. तो अजूनही अशक्त होता, परंतु आपला जीव गमावण्याच्या धोक्याने त्याने आणखी ध्यान साधने करीता अंतिम प्रयास केला, स्वतःशी बोलला, “माझे रक्त सुकून गेले तरी, मांस सुकले तरी, हाडेपडतील तरी, मी सम्यक बोधि-ज्ञान प्राप्त केल्याशिवाय हे स्थान सोडणार नाही. हाच राजकुमाराचा दृढ संकल्प होता.

राजकुमाराचा हा एक तीव्र आणि अतुलनीय संघर्ष होता. तो हताश आणि गोंधळाने भरलेला होता. नकारात्मक विचारांच्या गडद सावल्या त्याच्या मनाला वेढून टाकत होत्या. आणि अकुशल विचारांच्या कुरूप किळसवाण्या आकृत्या त्याला भिववू पाहत होत्या जणू मार सेनेचे प्रबल आक्रमण होते.

जे राजकुमाराच्या मनाच्या विभिन्न भागातून त्याचा पाठलाग करित होते. अत्यंत दक्षतेने आणि संयमाने त्याने माराचे प्रत्येक आक्रमण पारखून घेऊन त्यांचा पूर्णतः बिमोड केला.

सत्यार्थानि हा रक्त पातळ करणारा, मांस कळून पडणारा आणि हाडांचा चुरा करून टाकणारा असा कठोर संघर्ष होता. हे खरोखर, रक्तालासुखविनारा, मासाला क्षत-विक्षत करणारा, हड्डीला कण-कण करणारा एक कठोर संघर्ष होता.

परंतु, पूर्व क्षितिजावर सकाळचा तारा उडोयमान झाला आणि त्याचा संघर्षाचाही पूर्णविराम झाला. हे युद्ध सुद्धा समाप्त झाले होते आणि जेव्हा राजकुमाराने आकाशात सकाळचा प्रभात-तारा पूर्वेस मान उचलून बघितले दिसला तसेच तेव्हां त्यांचे हृदय स्पष्ट आणि तेजस्वीमय झाले. त्यांनी सम्बोधिची प्राप्ति झाली होती, तो दिवस आठ डिसेम्बर होता आणि राजकुमार मधून बुद्ध झाले तेव्हां त्यांचे वय ३५ वर्षांचे होते.

६. ह्यानंतर राजकुमार वेगवेगळ्या प्रकारच्या नावाने ओळखले जाऊ लागले. जसे, बुद्ध, अनुत्तरसम्यकसम्बुद्ध, तथागत, शाक्यामुनी अर्थात शाक्याचे मुनी, इत्यादी नावाने लोक त्यांना संबोधित करू लागले.

बुद्ध सर्वप्रथम सहा वर्षेपर्यंत ज्या पाच तपस्वींनी त्यांच्या सोबत तपस्या केली होती त्या पञ्च वर्गीय भिक्षुंना उपदेश देण्यासाठी वाराणसी नगरीच्या मृगदाव येथे गेले. प्रथमतः त्यांनी बुद्दाला नाकारण्याचा प्रयत्न केला, परंतु त्यांचा उपदेश ग्रहण करून त्यांनी त्यांच्यावर विश्वास केला आणि बुद्धाचे सर्वप्रथम अनुयायी झाले. त्यानंतर भगवान बुद्धाने राजगृहाला भेट दिली. तेथे त्यांनी राजा बिम्बिसार यांना उपदेश दिला. जो नेहमी त्याचा मित्र होता. नंतर राजगृहाला धर्मोपदेशा करीता मुख्य-स्थान बनवून ते महाकारुणिक हृदय ने दाम्माच्या प्रचारासाठी जाऊ लागले.

तहानलेल्यांना जसे पाण्याची इच्छा असते, भुकेलेल्या जसे अन्नासाठी लालसा होत असते ,

आता राजकुमाराचे मन देखील दिवसाच्या प्रकाशाप्रमाणे स्वच्छ आणि तेजोमय झाले होते. अखेर त्याला साम्बोधीचा मार्ग गवसला होता. राजकुमारास संबोधी प्राप्त झाली होती. तो दिवसही पौर्णिमेचा होता. राजकुमार सिद्धार्थ जेव्हा बुद्ध झाला तेव्हा त्याचे वय पस्तीस वर्षांचे होते.

त्याप्रकारे लोग तथागत बुद्दाला प्रतिसाद देऊ लागले. सारिपुत्र व् मौदगल्यायन सारखे दोन महान शिष्य आणि त्यांचे सुमारे दोन हजार अनुयायी बुद्दाला शरण आलेत .

पुत्राच्या गृहत्यागाच्या निर्णयामुळे अंतःकरणाने दुःखी पिता शुद्धोदन प्रथमतः बुद्धास टाळू लागले परन्तु नंतर ते विश्वासू शिष्य बनले. सोबतच त्यांची मावशी महाप्रजापती आणि राजकुमारी यशोधरा, त्यांची पत्नी सुद्धा अनुयायी बनले, आणि अन्य शाक्य-कुळचे सर्व लोक त्यांना शरण गेले आणि त्यांचे अनुयायी झाले. अतिरिक्त अनेक नर-नारी त्यांचे एकनिष्ठ, विश्वासू अनुयायी, उपासक, व शिष्य बनले.

७. अशाप्रकारे धम्माचा प्रचार करत तथागत बुद्ध ४५ वर्षे भ्रमण करीत रहिले. ऐंशी वर्षांच्या वयात राजगृह ते श्रावस्ती जाताना वैशाली येथे ते आजारी पडले. तेव्हा बुद्दाने भविष्यवाणी केली: "तीन महिन्यांनंतर तथागत निर्वाणात प्रवेश करेल." त्यानंतर ते पावाला गेले. तिथे चुन्द लोहारा कडून समर्पित भोजन ग्रहण केल्यानंतर ते गंभीर आजारी झाले. अखेरीस, खूप वेदना आणि अशक्तपणा असूनही, ते कुसीनगरच्या सीमेवर असलेल्या जंगलात पोहोचले.

भगवान बुद्ध दोन मोठ्या साल वृक्षा खाली आरामाने विश्रांतीसाठी पडले. महाकारुणिक बुद्ध त्यांच्या शिष्यांना शेवटच्या क्षणापर्यंत उपदेश करत राहिले. अशाप्रकारे जगातील सर्वात महानतम धर्मशास्ता आपले जीवन-कार्य पूर्ण केल्यानंतर महापरिनिर्वाणला प्राप्त झाले.

८. बुद्धांचा प्रिय शिष्य आनंदाच्या मार्गदर्शनाखाली आणि त्याच्या मित्रांसह बुद्धाच्या शरीराचा विधिवत अंत्यसंस्कार कुसीनगर येथे केला गेला.

त्यावेळी, सात शेजारी राज्यकर्ते तसेच राजा अजातशत्रु हे, बुद्धाच्या अस्थी विभागून द्यावेत अशी मागणी केली. पण कुसिनगराच्या लोकांनी प्रथम नकार दिला आणि ह्या वादाचा मध्यस्थी अंत युद्धामध्ये होण्याची परिस्थिती निर्माण झाली. परन्तु, एका द्रोण नावाच्या शहाण्या माणसाने मध्यस्थी करून बुद्धाच्या अवशेषाला आठ भागा मध्ये आठ महान देशांकरीता विभाजित केले. रक्षा असलेली मातीची भांडी शिल्लक सन्मान करण्यासाठी दोन इतर राज्यकर्त्यांना ही देण्यात आले. अशाप्रकारे त्या अवशेष आणि राखेवर बुद्धाच्या स्मरणार्थ महान दहा स्तुपाची निर्मिती केली गेली होती. याशिवाय द्रोणाला अस्थिकुम्भ आणि शिल्लक रक्षा असलेली मृत्तिका पात्रे अन्य दोन राजांना सन्मानार्थ देण्यात आले. अशाप्रकारे बुद्धाचे शरीरावशेष आणि राखेवर त्यांच्या सन्मानार्थ दहा भव्य स्तूप बांधण्यात आले.

॥

बुद्धाचा अंतिम उपदेश

१. कुसीनगर येथे साल वृक्षाच्या सानिध्यात आपल्या शिष्यांना अंतिम देसना देतांना तथागत म्हणाले "स्वयं प्रकाशित व्हा."

"स्वतःला स्मृतीमान बनवा. स्वतःवर विसंबून राहा, इतर कोणावर अवलंबून राहू नका." माझ्या उपदेशाला तुमचा प्रकाश बनवा. त्यांच्यावर अवलंबून रहा, इतर कोणत्याही शिकवणीवर अवलंबून राहू नका."

आपल्या शरीराचा विचार करा: त्याच्या अशुद्धतेचा विचार करा. त्याचे दुःख आणि त्याचा आनंद ही दोन्ही दुःखाची सारखीच कारणे आहेत हे माहीत असताना, तुम्ही त्याच्या इच्छांमध्ये कसे गुंतू शकता? तुमचा स्वतःचा विचार करा, त्याच्या क्षणभंगुरतेचा विचार करा;

त्या सर्वांचा अंत अपरिहार्य दुःखातच होत असतो हे जाणून तुम्ही त्याबद्दलच्या भ्रमात कसे पडू शकता? अभिमान आणि स्वार्थाची कदर कशी करू शकता? सर्व पदार्थांचा विचार करा; आपण त्यांच्या मध्ये शोधू शकता काही टिकणारा 'स्व'? ते सर्व एकत्रित नाहीत का? जे लवकरच किंवा नंतर तुटतील आणि विखुरले जातील? दुःखाच्या सार्वत्रिकतेने गोंधळून जाऊ नका, परंतु माझ्या मृत्यू नंतरही माझ्या शिकवणीचे पालन करा, आणि तुमची दुःखातून मुक्तता होईल. असे करा म्हणजे सत्यार्थाने तुम्ही माझे शिष्य व्हाल."

२. "माझ्या शिष्यांनो, मी तुम्हाला दिलेल्या शिकवणुकी कधीही विसरता येणार नाहीत किंवा सोडल्या जाणार नाहीत. त्या नेहमीच मौल्यवान आहेत, त्यांचा विचार केला पाहिजे. त्यांचा सराव करायचा आहे. जर तुम्ही या शिकवणीचे पालन केले तर तुम्ही नेहमी आनंदी राहाल.

शिकवणीचा मुद्दा म्हणजे स्वतःच्या मनावर नियंत्रण ठेवणे. तुमचे मन लोभापासून दूर ठेवा, आणि तुम्ही तुमचे वागणे योग्य, तुमचे मन शुद्ध आणि तुमचे शब्द विश्वासू ठेवा. तुमच्या जीवनातील क्षणभंगुरतेचा नेहमी विचार केल्याने तुम्ही लोभ आणि क्रोधाचा प्रतिकार करू शकाल आणि सर्व वाईट गोष्टी टाळण्यास सक्षम व्हाल.

जर तुम्हाला तुमचे मन मोहात पडलेले आणि लोभात अडकलेले दिसले, तर तुम्ही मोह दाबून त्यावर नियंत्रण ठेवले पाहिजे; स्वतःच्या मनाचे स्वामी व्हा.

माणसाचे मन त्याला बुद्ध बनवू शकते किंवा पशू बनवू शकते. चुकून दिशाभूल करून, एखादा भूत बनतो; आत्मज्ञानी, कोणी बुद्ध बनतो. म्हणून आपल्या मनावर ताबा ठेवा आणि त्याला योग्य मार्गापासून दूर जाऊ देऊ नका."

३. "तुम्ही एकमेकांचा आदर केला पाहिजे, माझ्या शिकवणींचे पालन केले पाहिजे आणि विवादांपासून दूर राहावे; तुम्ही पाणी आणि तेलाप्रमाणे एकमेकांना दूर ठेवू नये, परंतु, दूध आणि पाण्यासारखे एकमेकात मिसळून जावे एकजीव व्हावे.

एकत्र अभ्यास करा, एकत्र शिका, माझ्या शिकवणींचा एकत्र सराव करा. आळशीपणा आणि भांडणात मन आणि वेळ वाया घालवू नका. त्यांच्या ऋतूमध्ये ज्ञानाच्या फुलांचा आनंद घ्या आणि योग्य मार्गाचे फळ घ्या. ज्ञानार्जनाच्या काळात ज्ञानपुष्पाचा आनंद उपभोगा आणि योग्य मार्गानुसारचे फल प्राप्त करा.

मी तुम्हाला जी शिकवण दिली आहे, तीमी स्वतः त्या मार्गाचा अवलंब करून मिळवली आहे. तुम्ही या शिकवणींचे पालन केले पाहिजे आणि प्रत्येक प्रसंगी त्या चेतनेचे पालन केले पाहिजे.

जर तुम्ही त्यांच्याकडे दुर्लक्ष केले तर याचा अर्थ असा आहे की तुम्ही मला कधीही भेटले नाही. म्हणजे असे कि, जरी तुम्ही माझ्या बरोबर असलात तरी तुम्ही माझ्यापासून दूर आहात. परंतु तुम्ही माझ्या शिकवणीचा स्वीकार करून त्यानुसार आचरण करीत असाल तर तुम्ही माझ्यापासून दूर असूनही तुम्ही माझ्या खूप जवळ आहात." परंतु आपण स्वीकारल्यास आणि माझ्या शिकवणीचा आचरण करा, मग तुम्ही माझ्या खूप जवळ आहेस, जरी तुम्ही खूप दूर असाल."

४. "माझ्या शिष्यांनो, माझा अंत जवळ येत आहे, आपला वियोग जवळ आला आहे,

पण शोक करू नका. जीवन नेहमीच अनित्य आहे; शरीराच्या विघटनापासून कोणीही सुटू शकत नाही. हे मी आता माझ्या स्वतः च्या मृत्यूने दाखवणार आहे, माझे शरीर जीर्ण झालेल्या गाडीसारखे तुटत आहे.

व्यर्थ शोक करू नका, परंतु कोणतीही गोष्ट शाश्वत नाही हे समजून घ्या आणि त्यातून मानवी जीवनातील शून्यता शिका. बदलण्यायोग्य अपरिवर्तित होऊ शकेल अशी अयोग्य इच्छा बाळगू नका.

सांसारिक वासनांचा राक्षस मनाची फसवणूक करण्यासाठी नेहमीच संधी शोधत असतो. जर तुमच्या खोलीत एखादा साप राहत असेल आणि तुम्हाला शांत झोप घ्यायची असेल, तर तुम्ही प्रथम त्याला बाहेर हाकलले पाहिजे.

आपण सांसारिक वासनांचे बंधन तोडून टाकले पाहिजे आणि आपण एखाद्या सापाप्रमाणे त्यांना हाकलले पाहिजे. तुम्ही तुमच्या स्वतःच्या मनाचे सकारात्मक रक्षण केले पाहिजे."

५. "माझ्या शिष्यांनो, माझा शेवटचा क्षण आला आहे, परंतु हे विसरू नका की मृत्यू हा केवळ भौतिक शरीराचा शेवट आहे. शरीर आई-वडिलांपासून जन्माला आले आणि त्याचे अन्नाने पोषण झाले अगदी तसेच आजार आणि मृत्यू हे अपरिहार्य आहेत.

पण खरा बुद्ध हा मानवी देह नाही, ते प्रज्ञा आहे. मानवी शरीराचा मृत्यू झालाच पाहिजे, परंतु प्रकाशमान बुद्ध प्रज्ञा धम्माचा सत्यतेत आणि धम्माच्या आचरणात सदैव अस्तित्वात राहिल.

जो केवळ माझे शरीर पाहतो तो मला खरोखर पाहत नाही. जो धम्म स्वीकारतो तोच मला खरोखर पाहतो.

माझ्या मृत्यूनंतर धम्म हाच तुमचा गुरु असेल. धर्माचे पालन करा आणि तुम्ही माझ्याशी सत्य व्हाल.

माझ्या आयुष्यातील गेल्या पंचेचाळीस वर्षांत मी माझ्या शिकवणीपासून काहीही शिल्लक ठेवले नाही. कोणतीही गुप्त शिकवण नाही, गुप्त अर्थ नाही; सर्व काही उघडपणे आणि स्पष्टपणे शिकवले गेले आहे. माझ्या प्रिय शिष्यांनो, हा शेवट आहे. एका क्षणात, मी निर्वाणात जाणार आहे. ही माझी सूचना आहे."

अध्याय दुसरा
शाश्वत आणि गौरवशाली बुद्ध
।
त्यांची महाकरुणा आणि प्रतिज्ञा

१. भगवान बुद्धाची प्राथमिकता ही परम प्रेममुलक मैत्रीभावना आणि महाकरुणेची आहे. ही प्रेममूलक मैत्रीभावना म्हणजे सर्व लोकांना कोणत्याही मार्गाने सुरक्षित करण्याची मनोशक्ति आहे. महाकरुणा म्हणजे लोकांच्या दुःखाला स्वतःचे दुःख समजणे आणि, त्यांना दुःखातून मुक्त करणे होय.

भगवान बुद्ध सांगतात, "तुझे दुःख हे माझे दुःख आहे आणि तुझे सुख हे माझे सुख आहे" आणि, ज्याप्रमाणे आई आपल्या मुलावर नेहमीच प्रेम करते, त्याचप्रमाणे बुद्ध एका क्षणासाठीही त्या परम मैत्रीचे विस्मरण होऊ देत नाही , कारण महाकारुणिक असणे हा बुद्धाचा स्वभाव आहे.

बुद्धाची करुणेची भावना लोकांच्या गरजेनुसार प्रेरित होते; एखाद्याची श्रद्धा ही या भावनेचा प्रतिसाद आहे आणि ती त्याला बुद्धत्वाकडे घेऊन जाते, ज्याप्रमाणे आईला आपल्या प्रिय मुलावर प्रेम करून आपल्या ममतेची जाणीव होते, त्याचप्रमाणे त्या प्रेमावर प्रतिक्रिया देणाऱ्या मुलाला सुरक्षित आणि आरामदायक वाटते.

तरीही लोकांना बुद्धाची ही भावना समजत नाही आणि त्यांच्या अज्ञानामुळे निर्माण होणाऱ्या भ्रमांचा आणि इच्छांचा त्रास सहन करावा लागतो; सांसारिक वासनांद्वारे जमा झालेल्या स्वतःच्या कर्मांचा त्यांना त्रास सहन करावा लागतो आणि आपल्या अकुशल कर्मांच्या प्रचंड ओझ्याखाली दबून अज्ञानाच्या डोंगरांमध्ये ते भटकत असतात.

२. तथागत बुद्धाची करुणा हे केवळ वर्तमान जीवनासाठी आहे असे समजू नका; अज्ञानामुळे मानवजात भटकली तेव्हा अज्ञात काळापासून कार्यरत असलेल्या आदि-बुद्धांच्या कालबद्ध महाकरुणेचे हे प्रतीक आहे.

शाश्वत बुद्ध नेहमीच परम मैत्रीपूर्ण स्वरूपात लोकांसमोर विद्यमान असतात आणि त्यांच्या करिता विमुक्तीच्या सर्व सम्यक पद्धती आणतात.

आपल्या शाक्यकुळा मध्ये राजकुमार म्हणून जन्मलेल्या शाक्यमुनी बुद्धाने आपल्या घरातील सुखसोयी सोडून तपश्चर्येचे जीवन जगले. आनापानसती ध्यानाच्या माध्यमातून त्यांना बोधिज्ञान प्राप्त झाले. त्याने आपल्या मानवजातीमध्ये धम्माचा (शिक्षा) प्रचार केला आणि शेवटी त्याच्या पृथ्वीवरील मृत्यूमुळे मृत्यूचे सत्यदर्शन घडविते.

बुद्धत्वाचे कार्य मानवी अज्ञाना प्रमाणेच सार्वकालिक आहे; आणि अज्ञानाची खोली अथांग असल्याने तथागत बुद्धाची महाकरुणा अमर्याद आहे.

भगवान बुद्धाने सांसारिक जीवनातून बाहेर पडण्याचा निर्णय घेतला तेव्हा त्याने चार महान प्रतिज्ञा केल्या: १) सर्व लोकांना वाचविणे; २) सर्व सांसारिक इच्छांचा त्याग करणे; ३) सर्व शिकवण संपादित करणे; आणि ४) परिपूर्ण बोधिज्ञान प्राप्त करणे या प्रतिज्ञा बुद्धाच्या स्वरूपासाठी मूलभूत असलेल्या मैत्री आणि करुणेचे प्रतीक स्वरूप होत्या.

३. बुद्धाने सर्वप्रथम स्वतःला कोणत्याही जिवीत प्राण्याला ठार मारण्याचे पाप टाळायलाशिकवले, सर्व लोकांना दीर्घजीवनाचा आशीर्वाद कळावा अशी त्याची इच्छा होती.

बुद्धाने चोरीचे पाप टाळण्याचे प्रशिक्षण घेतले. सर्व लोकांकडे आवश्यक ते सर्व काही असावे अशी त्यांची इच्छा होती.

स्वतःला व्यभिचार टाळण्याचे प्रशिक्षण दिले. सर्व लोकांना शुद्ध मनोशक्तिचा आशीर्वाद माहीत असावा आणि अधम इच्छांनी ग्रासले जाऊ नये अशी त्यांची इच्छा होती.

आदर्शाला लक्ष्य करून भगवान बुद्धाने स्वतःला सर्व फसवणुकी पासून मुक्त राहण्याचे प्रशिक्षण दिले. सत्य बोलताना सर्व लोकांना मनाची शांती कळावी अशी त्यांची इच्छा होती.

त्याने दुहेरी बोलणे टाळण्याचे प्रशिक्षण घेतले; सर्व लोकांना मैत्रीचा आनंद कळता यावा अशी त्यांची इच्छा होती.

त्याने स्वतःला शिवीगाळ न करण्याचे प्रशिक्षण दिले आणि मग त्याने कामना केली की, सर्वांच्या मनात शांतीचा वास असावा आणि त्यांनी इतरांशी शांततेने राहावे त्याने स्वतःला वायफळ बडबड करण्यापासून मुक्त ठेवले.

त्याने स्वतःला निष्क्रिय वाचेपासून मुक्त ठेवले सर्वांना सहानुभूतीपूर्वक समजूतदारपणाचा आशीर्वाद कळावा अशी त्याची इच्छा होती.

आपल्या आदर्शाला लक्ष्य करून बुद्धांनी स्वतःला लोभापासून मुक्त राहण्याचे प्रशिक्षण दिले या कुशल कर्मातून सर्व लोकांना या विमुक्तीबरोबर शांती कळावी अशी त्यांची इच्छा होती.

बुद्धाने स्वतःला क्रोध टाळण्याचे प्रशिक्षण दिले आणि सर्व लोकांनी एकमेकांवर प्रीती करावी अशी कामना व्यक्त केली.

त्याने स्वतःला अज्ञान टाळण्याचे प्रशिक्षण दिले आणि ते सर्व लोकांनी समजून घेतले पाहिजे आणि कार्य-कारण-भाव (प्रतीत्यसमुत्पार) नियमाकडे दुर्लक्ष करू नये अशी कामना व्यक्त केली.

अशा प्रकारे बुद्धाची करुणा सर्व लोकांना समाहित करते त्याचा निरंतर विचार त्यांच्या सुखासाठी असतो. जसे आईवडील आपल्या मुलांवर प्रेम करतात तसे ते करतात आणि त्यांना सर्वोच्च आशीर्वादाची शुभेच्छा देतात, म्हणजे ते जन्म-मृत्यूच्या या भव-सागराच्या पलीकडे जाऊ शकतील.

॥

मानवजातीसाठी बुद्धाचा उद्धार आणि विमुक्ती

१. बुद्धांनी दूरच्या संबोधि ज्ञानाच्या काठावरून बोललेले शब्द अजूनही भ्रमाच्या जगात झगडत असलेल्या लोकांपर्यंत पोहोचणे खूप कठीण आहे या जगात :म्हणून बुद्ध स्वतः ; परत येतात आणि त्यांच्या विमुक्तीच्या पद्धतीचा वापर करतात.

बुद्ध म्हणाले "आता मी तुम्हाला एक दृष्टांत सांगतो. एकदा

एका नगरात एक श्रीमंत माणूस राहत होता. त्याच्या घराला आग लागली तेव्हा. तो माणूस घरपासून दूर होता. जेव्हा तो परत आला तेव्हा त्याला आढळले की, त्याची मुले खेळात रमली आहेत. त्यांना आग लक्षात आली नाही, आणि अजूनही ती घरातच आहेत. वडील ओरडले, "बाहेर पडा, मुलांनो! घराबाहेर या! घाई करा!" पण मुलांनी त्याच्याकडे लक्ष दिले नाही.

चिंताग्रस्त वडील पुन्हा ओरडले, 'मुलांनो माझ्याकडे , इथेकाही खेळणी आहेत; घराबाहेर या आणि त्यांना घेऊन जा! यावेळी त्याच्या ओरडण्याकडे लक्ष देत मुलं जळत्या घरातून पळून घराबाहेर आली".

हे जग जळते घर आहे. घराला आग लागली आहे याची माहिती नसलेले लोक जळून ठार मारण्याचा धोका आहे. म्हणून त्यांच्याविषयीच्या महाकरुणेने बुद्ध त्यांना वाचवण्याचे मार्ग शोधतात

२ . बुद्ध म्हणाले एकेकाळी एका श्रीमंत .मी तुम्हाला आणखी एक दृष्टान्त सांगतो" :
माणसाचा एकुलता एक मुलगा आपल्या घरातून बाहेर पडला आणि अत्यंत दारिद्र्यात
.पडला

जेव्हा वडील त्याच्या शोधात घरापासून दूर गेले .तेव्हा त्याचा मागोवा चुकला ,
आपल्यामुलाला शोधण्यासाठी त्याने शक्य ते सर्व केले.पण व्यर्थ ,

कित्येक दशकानंतर, त्याचा मुलगा, जो आता दुर्दैवी बनला आहे,त्याचे वडील
राहाल असलेल्या जागी भटकत होता.

वडिलांनी पटकन आपल्या मुलाला ओळखले आणि आपल्या नोकरांना भटकत्या
मुलाला घरी आणण्यासाठी पाठवले हवेलीच्या भव्य देखाव्याने ; त्याच्यावर मात केली. ते
त्याला फसवत आहेत अशी त्याला भीती वाटली आणि त्यांच्या बरोबर आपणा जाऊ नये
असे त्याला वाटले. त्याला हे स्वतःचे वडील आहेत हे समजले नाही.

वडिलांनी पुन्हा आपल्या नोकरांना त्यांच्या श्रीमंत मालकाच्या घरात नोकर
होण्यासाठी काही पैसे देऊ करण्यासाठी पाठवले मुलाने ही. संधी स्वीकारली आणि
त्यांच्याबरोबर वडिलांच्या घरी परत आला आणि नोकर बनला .

सर्व मालमत्ता आणि खजिन्याची जबाबदारी सोपवेपर्यंत वडिलांनी हळूहळू त्याला
पुढे केलेल्या वडिलांना ओळखले नाही:पण तरीही मुलाने स्वत ,.

आपल्या मुलाच्या विश्वासूपणावर वडील खूष झाले,

आणि जसा त्याच्या आयुष्याचा शेवट जवळ आला तसे त्यांने नातेवाईकांना आणि मित्रांना एकत्र बोलावून त्यांना सांगितले: 'मित्रांनो, हा माझा एकुलता एक मुलगा आहे, मी अनेक वर्षे शोधला तो मुलगा. यापुढे माझी सगळी मालमत्ता आणि खजिना त्याची आहे.

आपल्या वडिलांच्या कबुली जबाबावर मुलगा आश्चर्यचकित झाला आणि म्हणाला: ' मला माझे वडील तर सापडलेच पण ही सर्व मालमत्ता आणि खजिना आता माझा आहे".

या दृष्टान्तातील श्रीमंत माणूस बुद्धाचे आणि भटकणारा पुत्र, सर्व लोकांचे प्रतिनिधी करतो, बुद्धाची महाकरुणा आपल्या एकुलत्या एक मुलासाठी वडिलाच्या प्रेमाने सर्व लोकांना मिठी मारते. त्या प्रेमात तो ज्ञानाच्या खजिन्याने नेतृत्वाच्या अध्यापनाच्या आणि लोकाना समृद्ध करण्याच्या सुज्ञ पद्धतीची कल्पना करतो.

३ .ज्याप्रमाणे सर्व वनस्पतींवर पाऊस पडतो त्याचप्रमाणे बुद्धाची करुणा सर्व लोकांपर्यंत , ज्याप्रमाणे वेगवेगळ्या वनस्पतींना एकाच पावसाचा लाभ .तितकीच विस्तारते मार्गानी आशीर्वाद दिले जातात.

४ . पालक आपल्या सर्व मुलांवर प्रेम करतात पण त्यांचे प्रेम मुलाबद्दल विशेष , कोमलतेने व्यक्त केले जाते होत असते.

बुद्धाची करुणा सर्व लोकांप्रती समान आहे, परंतु ज्यांना अज्ञामुळे अकुशल मनाचे जड ओझे सहन करावे लागते त्यांच्याबद्दल विशेष काळजी घेऊन व्यक्त केले जाते.

सूर्य पूर्वेला आकाशात उगवतो आणि कोणत्याही विशिष्ट प्रदेशाबद्दल पक्षपातीपणाचा पूर्वग्रह न बाळगता जगाचा अंधार दूर करतो. त्याप्रकार बुद्धांच्या महाकारुणेत सर्व सर्व लोकांचा समावेश आहे. बुद्ध करुणा त्यांना कुशल कर्म करण्यास प्रोत्साहित करते आणि अकुशल कर्मा पासून अलिप्त राहण्याचे मार्गदर्शन करते अशा . प्रकारे ते अज्ञानाचा अंधार दूर करतात आणि लोकांना लोकांना संबोधित ज्ञानाकडे घेऊन जातात.

बुद्ध हे त्यांच्या महाकरुणेत वडील आणि त्यांच्या महामैत्रीने आई आहे .संसारात अनेक लोक त्यांच्या अज्ञानात आणि सांसारिक इच्छेशी असलेल्या बंधनात असल्याने अनेकदा मोठ्या उत्साहाने वागतात पण सर्व ,बुद्धही प्रचंड शक्तिशाली आहे . आणि .ते बुद्धाच्या महाकरुणेशिवाय असहाय आहेत .लोकांबद्दलच्या करुणेतूमधून त्यांची मुले म्हणून त्यांच्या विमुक्तीच्या पद्धती आपण स्वीकृत केल्या पाहिजे.

III

शाश्वत बुद्ध (अनादि बुद्ध)

१. सामान्य लोकांचा असा विश्वास आहे की बुद्धाचा जन्म राजकुमार म्हणून झाला आणि एक भिक्षू म्हणून त्यांनी संबोधिचा मार्ग शिकवला बुद्ध नेहमीच जगात ,खरे तर ; जे प्रारंभ किंवा अं .अस्तित्वात आहेत त्यांच्या पार आहे.

शाश्वत बुद्ध म्हणून त्यांनी सर्व मानवजातीला ओळखलेले आहे आणि विमुक्तीचे सर्व मार्ग लागू केले आहेत.

बुद्धांनी शिकवलेल्या शाश्वत धर्मात कोणताही खोटेपणा नाही कारण जगातील सर्व , गोष्टी त्यांना "जश्या आहे तश्या" माहीत आहेत आणि ते त्या सर्व मानवजातीला मार्गदर्शन करतात.

खरंच कारण ते सत्य वाटत असले तरी ,जग जसे आहे तसे समजणे खूप कठीण आहे , ते नाही आणि जरी ते असत्य वाटत असले तरी ते नाही अज्ञानी लोकांना जगाशी संबधित सत्य माहीत नाही.

एकट्या बुद्दाला जग जसे आहे तसे खऱ्या अर्थाने आणि पूर्णपणे माहीत आहे आणि ते कधीही असे म्हणत नाही की ते सत्य किंवा असत्य आहे .किंवा चांगले किंवा वाईट आहे , ते जग जसे आहे तसे चित्रित करतात.

बुद्ध जे शिकवतो ते असे त्यांच्या कर्मानुसार ,सर्व लोकांनी आपल्या स्वभावानुसार" : ही शिकवण या ".आणि त्यांच्या विश्वासांनुसार सद्गुणांची मुळे जोपासली पाहिजेत जगाच्या सर्व प्रतिज्ञेच्या आणिनकारात्मकतेच्या पलीकडे आहे .

२ . बुद्ध केवळ शब्दाच्या माध्यमातूनच नव्हे तर आपल्या जीवनातूनही शिकवतो , तो मृत्यूचा अनुभव .जरी त्याचे जीवन अनंत असले तरी लोभी लोकांना जागृत करण्यासाठी .करतो

एक विशिष्ट वैद्य घरापासून दूर असताना त्याच्या मुलांनी चुकून काही विष घेतले जेव्हा . तेव्हा त्यांना त्यांचा आजार लक्षा .डॉक्टर परत आलेत आला आणि त्यांनी एक औषध तयार केले .

ज्या मुलांना गंभीर विषबाधा झाली नाही अशा काही मुलांनी औषध स्वीकारले आणि बरे झाले, परंतु इतरावर इतका गंभीर परिणाम झाला की ते औषध घेण्यास नकार देतात.

आपल्या मुलांवरील त्याच्या पितृप्रेमामुळे वैद्यनी त्यांच्यावर उपचार करण्याची अत्यंत कठोर पद्धत ठरवली .मला लांबच्या प्रवासात जायला हवं" :तो मुलांना म्हणाला . मी म्हातारा आहेकेंव्हाही मरू शकतो. जर मी तुमच्या बरोबर असेन तर मी तुमची काळजी घेऊ शकतो.पण जर मी निघून गेलो तर तुमची अवस्था आणखीच बिकट होत जाईल. माझ्या मृत्यूची बातमी ऐकलीत, तर मी तुम्हाला विनंती करतो कि मी तयार करून ठेवलेली प्रतिकारक मात्र घ्या आणि या सूक्ष्म विष बाधेतून बरे व्हा." मग तो लांबच्या प्रवासास गेला. काही काळानंतर त्याने आपल्या मुलांना त्यांच्या मृत्यूची माहिती देण्यासाठी एक दूत पाठविला.

मुलांना संदेशा मिळताच मिळविणाऱ्या मुलांना त्यांच्या वडिलांच्या मृत्यूच्या विचाराने आणि त्यांच्या परोपकारी काळजीचा फायदा यापुढे मिळणार नाही या जाणिवेमुळे त्यांच्यावर खोलवर परिणाम झाला. त्यांचा वियोग होण्याच्या विनंतीची आठवण होऊन दुःख आणि असहायतेच्या भावनेने त्यांनी औषध घेतले आणि ते बरे झाले.

लोकांनी या पित्या-वैद्याच्या फसवणुकीचा निषेध करू नये. बुद्ध त्या पित्यासारखे आहे तृष्णेच्या बंधनात अडकलेल्या लोकांना वाचवण्यासाठी ते जन्म आणि मृत्युच्या कल्पित कथेचा देखाल वापर करतात .

अध्याय तिसरा बुद्धाची काया आणि त्यांचे गुण

।

बुद्ध-कायारूपाचे तीन स्तर

१. बुद्धाला त्याच्या काया किंवा गुणधर्मांनी जाणून घेण्याचा प्रयत्न करू नका; कारण काया किंवा गुण हे म्हणजे वास्तविक बुद्ध नव्हे. वास्तविक बुद्ध बुद्धत्व आहे. बुद्धाला जाणून घेण्याचा खरा मार्ग म्हणजे संबोधीची जाणीव होणे होय.

जर कोणी भगवान बुद्धाची काही उत्कृष्ट वैशिष्ट्ये पाहिली आणि मग त्याला वाटते की तो बुद्धाला ओळखतो तर हि अज्ञानी डोळ्याची चूक आहे कारण वास्तविक बुद्धाला आकाररूप किंवा मानवी डोळ्यांनी पाहता येणे शक्य नाही . त्यांच्या गुणांचे निर्दोष वर्णन करणे शक्य नाही.

आपण त्याच्या रूपाबद्दल बोलत असलो तरी शाश्वत बुद्धाने रूप निश्चित केलेले नाहीपरंतु ते स्वतःला कोणत्याही रूपात प्रकट करू शकते. आपण त्याच्या गुणांचे वर्णन करत असलो तरी शाश्वत बुद्धाने कोणतेही गुण निश्चित केले नाहीत पण कोणत्याही आणि सर्व उत्कृष्ट गुणामध्ये ते स्वतःला प्रकट करू शकतात.

म्हणून जर , एखाद्याला बुद्धाचे रूप स्पष्टपणे दिसले किंवा त्याच्या गुणधर्मांना आणि तरी ही ,स्पष्टपणे समजले तो अद्याप त्याच्या रूपाशी किंवा त्याच्या गुणधर्माशी जोडलेला नाही तर त्याच्याकडे बुद्ध पाहण्याची आणि जाणून घेण्याची क्षमता आहे.

२ . बुद्धाची काया ही संबोधि ज्ञान आहे. ते अरूप आणि पदार्थ नसताना ते नेहमीच राहिले आहे आणि नेहमीच असेल अत्राने त्याचे पोषण केले .पाहिजे अशी भौतिक काया नाही. ही एक सनातन काया आहे ज्याचे तत्व प्रज्ञा आहे त्यामुळे भगवान बुद्दाला भीती . ती सदासर्वकाळ अपरिवर्तनीय असते .किंवा रोग नाही

त्यामुळे जोपर्यंत बुद्धत्व(धर्मकाया) अस्तित्वात आहे तोपर्यंत भगवान बुद्ध कधीही नाहीसे होणार नाहीतधर्मकाया ही प्रज्ञाचा प्रकाश आहे ., जो लोकांना जीवनाच्या नविणतेत जागृत करतो आणि त्यांना बुद्धाच्या जगात (सुखावतीमध्ये) जन्माला येण्यास कारणीभूत ठरतात.

ज्यांना याची जाणीव आहे ते बुद्धाची मुले बनतात त्यांच्या ,ते त्याचा धम्म पाळतात ; भगवान .शिकवणुकींचा आदर करतात आणि त्यांना पुढील पिढीपर्यंत पोहोचतात बुद्धाच्या शक्तिपेक्षा अधिक काही ही चमत्कारिक असू शकत नाही.

३. बुद्धाच्या कायाचे तीन प्रकार आहे. पहिला प्रकार सार किंवा धर्म-कायाचा आहे. दुसरा प्रकार क्षमतेचा किंवा संभोग-कायाचा आहे. आणि तिसरा प्रकार, प्रकातीकरणाचा किंवा निर्माण-कायाचा आहे.

धर्मकाया ही धर्माचे तत्त्व आहे. म्हणजे ते स्वयं सत्य आहे. तथागत बुद्दाला ह्या स्तरामध्ये कोणताही आकार किंवा रंग नाही आणि बुद्दाला कोणताही आकार किंवा रंग नसल्यामुळे तो कोठूनही येतो आणि त्याला कुठेही जाता येत नाही. निळ्या आकाशाप्रमाणे ती प्रत्येक गोष्टीवर स्वामित्व करतो आणि तो सर्व काही असल्यामुळे त्याच्याकडे काहीच नाही.

तो अस्तित्वात नाही कारण लोकांना वाटते की तो अस्तित्वात आहे लोक त्याला ; जेव्हा लोक आनंदी आणि आरामदायक असतात .विसरतात म्हणून तो नाहीसा होत नाही जेव्हा लोक असावधान आणि निष्क्रिय ,तेव्हा त्याला हजर राहण्याची विशेष सक्ती नसते बुद्ध मानवी वि .असतात तेव्हा त्याला गायब होणे आवश्यक नाहीचारांच्या अत्यंत कल्पनीय दिशेच्या पलीकडे जातो.

या स्तरातील बुद्धाचे शरीर विश्वाच्या कानाकोपऱ्यात भरते लोक त्याच्यावर विश्वास ; ते ,ठेवतात की त्याच्या अस्तित्वावर शंका ठेवतात याची पर्वा न करता ते सर्वत्र पोहोचते .कायमचे अस्तित्वात आहे

४ . संभोगा काया हे-बुद्धाचे स्वरूप दर्शवते ,जे करूणा प्रज्ञा या दोन्हींचे एकत्रीकरण आहे.जे प्रतिमाहीन चैतन्य आहे , ते जन्म आणि मृत्यूच्या प्रतीकाद्वारे प्रकट होते प्रतिज्ञा, सर्व लोकांना ,प्रशिक्षण देणे आणि त्याचे पवित्र नाव प्रकट करणे या प्रतीकांद्वारे ,करणे विमुक्ती कडे नेण्यासाठी नेतृत्व करते .

महाकरुणा हे या कायाचे सार आहे आणि त्याच्या चैतन्याने बुद्ध विमुक्तीसाठी तयार असलेल्या सर्वांना मुक्तकरण्यासाठी सर्व उपकरणांचा वापर करतो जसे कि असी इंधन संपेपर्यंत कधीही मारत नाही, त्याप्रमाणे ऐहिक आसक्ती पूर्णतः आणि शमल्याशिवाय बुद्धाची करुणा कधीही डळमळीत होत नाही. वार्याने धूळ उडून जावी, त्याप्रमाणे या कायातील बुद्धाची करुणा मानवी दुःखाची धूळ उडवते.

निर्माण-काया हे धर्श्वते की, साम्भाव्यतेच्या बुद्धाचा दिलासा पूर्ण करण्यासाठी बुद्ध भौतिक कायच्या स्वरूपात जगात प्रकट होतात. आणि त्यांच्या स्वभावानुसार आणि क्षमतानुसार लोकांना दहकौन देतात, त्यांनी जन्म, गृहत्याग आणि ज्ञान प्राप्ती केली. लोकांचे नेतृत्व करण्यासाठी बुद्ध या कायचा आशा आजाराचा आणि मृतूचा प्रत्येक मार्ग वापरतात.

बुद्धाचे सत्यरूप एकच ते म्हणजे धम्मकाया आहे. परंतु लोकांचे स्वरूप बदलत असताना बुद्धाचे रूप वेगळे दिसते कर्म आणि ,बुद्धाची काया लोकांच्या वेगवेगळ्या इच्छा . क्षमतांनुसार बदलत असली तरी, बुद्धाचा केवळ धम्म सत्याशीच संबंध आहे.

बुद्धाची काया जरी त्रिगुणी आहे असे वाटले तरी त्यांचे चैतन्य आणि उद्देश मात्र एकाच आहे-सर्व लोकांना सुरक्षित ठेवणे.

सर्व परिस्थितीत बुद्ध त्याच्या शुद्धतेत प्रकट होतो तरीही हे प्रकटीकरण बुद्ध नाही , कारण बुद्ध हे एक रूप नाही

बुद्धत्व सर्व काही सामावते ते आपल्या कायेला समबुद्ध बनवते आणि सत्य जाणून घेण्यास प्रज्ञाला आपले शरीर बनवते आणि प्रज्ञा म्हणून .ते सत्य साकार करण्यास सक्षम असलेल्या सर्वासमोर दिसते .

॥

बुद्धाचे रूप

१. बुद्ध या जगात क्वचितच दिसतात.आता एक बुद्ध प्रकट होतो, बोधिज्ञान प्राप्ती, धम्माची ओळख करून देतो, शंकेचे जाळे तोडतो, त्याच्या मुळाशी असलेल्या इच्छेचे आमिष दूर करतो, क्लेशाचा नाश करतो. पूर्णपणे निरंतर तो जगभर आपल्या जगात इच्छेने चालतो. जगात बुद्धाचा आदर करण्यापेक्षा महान असे काही नाही.

बुद्ध दुःखाच्या जगात प्रकट होतो कारण तो दुःखी लोकांचा त्याग करू शकत नाही. धर्माचा प्रसार करणे आणि सर्व लोकांना त्याचे सत्य आशीर्वाद देणे हा त्यांचा एकमेव उद्देश आहे.

अन्याय आणि खोट्या मानकांनी भरलेल्या जगात, अतृप्त इच्छा आणि अस्वस्थता यांच्याशी व्यर्थ झगडत असलेल्या जगात धर्माचा परिचय करून देणे फार कठीण आहे. बुद्ध त्यांच्या महान मैत्री आणि करुणेमुळे या अडचणींना तोंड देतात.

२. बुद्ध हा सर्व लोकांचा कल्याण मित्र आहे.

जर बुद्धाला एखादा माणूस सांसारिक वासनांच्या भारी ओझ्याने ग्रासलेला आढळला तर त्याला त्याची करुणा येते आणि तो भार त्याच्यासोबत वाटून घेतो. जर तो अज्ञानाने ग्रस्त असलेल्या माणसाला भेटला तर तो त्याच्या प्रज्ञेच्या शुद्ध प्रकाशाने अज्ञान दूर करेल.

आपल्या आईसोबत जीवनाचा आनंद लुटणाऱ्या वासराप्रमाणे, ज्यांनी बुद्धाच्या शिकवणी ऐकल्या आहेत ते नंतर त्याला सोडण्यास तयार नाहीत कारण त्याच्या शिकवणीमुळे त्यांना सुख मिळते.

३. जेव्हा चंद्र मावळतो तेव्हा लोक म्हणतात की चंद्र गायब झाला आहे; आणि जेव्हा चंद्र उगवतो तेव्हा ते म्हणतात की चंद्र दिसला आहे. खरे तर चंद्र जात नाही आणि येत नाही, पण आकाशात सतत चमकत असते. बुद्ध अगदी चंद्रासारखा आहे: तो दिसत नाही किंवा अदृश्य होत नाही; तो केवळ ज्यांना शिकवू शकेल असे त्याला वाटते त्या लोकांच्या प्रेमापोटी तो असे करतो.

लोक चंद्राच्या एका टप्प्याला पौर्णिमा म्हणतात, ते दुसऱ्या टप्प्याला अर्धचंद्र म्हणतात; प्रत्यक्षात, चंद्र नेहमी पूर्ण गोल असतो, तो वितळत नाही, मेण होत नाही किंवा क्षीण होत नाही. बुद्ध तंतोतंत चंद्रासारखा आहे. मानवाच्या दृष्टीने बुद्धाचे रूप बदललेले दिसते, पण खरे तर बुद्ध बदलत नाहीत.

गजबजलेले शहर, झोपलेले गाव, डोंगर, नदी यावर चंद्र सर्वत्र दिसतो.

ते तलावाच्या खोलवर, पाण्याच्या भांड्यात, पानावर लटकलेल्या दवच्या थेंबात दिसतो.

माणूस शेकडो मैल चालला तर चंद्र त्याच्याबरोबर जातो. पुरुषांना चंद्र बदललेला दिसतो, पण चंद्र बदलत नाही. बुद्ध हा या जगातील लोकांच्या सर्व बदलत्या परिस्थितीत, निरनिराळे रूप धारण करणाऱ्या चंद्रासारखा आहे; पण त्याच्या तत्वात तो बदलत नाही.

४. बुद्ध प्रकट होणे आणि अदृश्य होणे हे कार्यकारणभावाने स्पष्ट केले जाऊ शकते: म्हणजे, जेव्हा कारण आणि परिस्थिती अनुकूल असतात तेव्हा बुद्ध प्रकट होतो; जेव्हा कारणे आणि परिस्थिती अनुकूल नसतात तेव्हा बुद्ध जगातून गायब होताना दिसतो.

बुद्ध प्रकट झाला किंवा नाहीसा झाला तरी बुद्धत्व नेहमी सारखेच असते. हे तत्त्व जाणून घेतल्याने, बुद्धाच्या प्रतिमेतील, जगाच्या स्थितीत किंवा मानवी विचारांच्या चढउतारांमध्ये होणाऱ्या स्पष्ट बदलांमुळे विचलित न होता, बोधीचा मार्ग धरला पाहिजे आणि परिपूर्ण प्रज्ञा प्राप्त केली पाहिजे.

हे स्पष्ट केलेले आहेच कि बुद्ध हे भौतिक शरीर नसून ते बुद्धत्व आहे. शरीराचा पात्र म्हणून विचार केला जाऊ शकतो. मग, जर हे पात्र ज्ञानाने भरलेले असेल, तर त्याला बुद्ध म्हटले जाऊ शकते. म्हणून, जर कोणी बुद्धाच्या भौतिक शरीराशी संलग्न असेल आणि त्यांच्या अदृश्यतेबद्दल शोक व्यक्त करेल, तर तो खरा बुद्ध पाहू शकणार नाही.

प्रत्यक्षात, सर्व गोष्टींचे खरे स्वरूप भेदभावाच्या पलीकडे आहे दिसणे आणि नाहीसे होणे, येणे आणि जाणे, चांगले आणि वाईट. सर्व गोष्टी निरर्थक आणि पूर्णपणे एकसंध आहेत.

या घटना पाहणाऱ्यांच्या चुकीच्या निर्णयामुळे असे भेदभाव होतात. बुद्धाचे खरे रूप प्रकटही होत नाही आणि नाहीसे पण होत नाही.

III

बुद्धाचे गुण

१. बुद्धांना पाच गुणांमुळे जगाचा आदर प्राप्त होतो: श्रेष्ठ आचरण; उत्कृष्ट सम्यक दृष्टी; परिपूर्ण प्रज्ञा; उच्च प्रचार क्षमता; आणि लोकांना त्यांच्या शिकवणीच्या अभ्यासाकडे नेण्याची शक्ती.

या व्यतिरिक्त, इतर आठ सद्गुण बुद्धास लोकांना आशीर्वाद आणि आनंद देण्यास सक्षम करतात: त्यांच्या शिकवणीच्या सरावातून जगाला त्वरित लाभान्वित करण्याची क्षमता, चांगले-वाईट, योग्य-अयोग्य यांच्यात योग्य न्याय करण्याची क्षमता, योग्य मार्ग शिकवून लोकांना बोधिज्ञाना कडे नेण्याची क्षमता, सर्व लोकांना समान मार्गाने नेण्याची क्षमता, अहंकार आणि बढाई टाळण्याची क्षमता त्याने जे बोलले आहे ते करण्याची क्षमता, त्याने जे केले आहे ते सांगण्याची क्षमता आणि अशा प्रकारे, त्यांच्यात कारूणिक हृदयाची शपथ पूर्ण करण्याची क्षमता.

ध्यानाद्वारे, बुद्ध संयम आणि शांत चित्ताचे जतन करतो.

मैत्री, करुणा, आनंद आणि अडीग समता यांनी प्रकाशमान. तो सर्व लोकांशी समानतेने वागतो. त्यांची मने अशुद्धतेपासून शुद्ध करतो आणि चित्ताला परिपूर्ण शुद्ध आनंद देतो.

२. बुद्ध जगातील लोकांसाठी पिता आणि माता दोन्ही आहेत. मूल जन्माला आल्यानंतर सोळा महिने वडिलांना आणि आईला त्याच्याशी बोलण्याचा शब्दांत बोलवे लागते; मग हळूहळू ते त्याला प्रौढ म्हणून बोलायला शिकवतात. पृथ्वीवरील पालकांप्रमाणे, बुद्ध प्रथम लोकांची काळजी घेतो आणि नंतर त्यांना स्वतःची काळजी घेण्यासाठी सोडतो. बुद्ध प्रथम त्यांच्या इच्छेनुसार गोष्टी घडवून आणतो आणि नंतर तो त्यांना शांत आणि सुरक्षित आश्रयस्थानात आणतो.

बुद्ध त्यांच्या भाषेत जे उपदेश करतात ते लोक त्यांच्या स्वतःच्या भाषेत स्वीकारतात आणि आत्मसात करतात जणू ते केवळ त्यांच्यासाठीच आहे.

बुद्धाच्या मनाची स्थिती मानवी विचारांना मागे टाकते; बुद्धाविचार शब्दांद्वारे स्पष्ट केले जाऊ शकत नाही; हे केवळ दृष्टांतामधूनच सूचित केले जाऊ शकते.

घोडे आणि हत्ती यांच्या तुडवण्याने गंगा नदी ढवळून निघते आणि मासे व कासवांच्या हालचालींनी विचलित होते; पण नदी अशा क्षुल्लक गोष्टी न जुमानता शुद्ध आणि अबाधित वाहत राहते. बुद्ध महान नदीप्रमाणे आहे.

इतर शिकवणींचे मासे आणि कासव तेथे खोलवर पोहतात आणि त्याच्या प्रवाहाविरुद्ध ढकलतात, परंतु व्यर्थ. बुद्धाचा धम्म शुद्ध आणि अबाधित प्रवाहित आहे.

३. बुद्धाची प्रज्ञा, परिपूर्ण असल्याने, पूर्वग्रहांच्या टोकापासून दूर राहते आणि एक संयम राखते जे वर्णन करण्यासाठी सर्व शब्दांच्या पलीकडे आहे. सर्वज्ञ असल्याने तो सर्व माणसांचे विचार आणि भावना जाणतो आणि या जगातील सर्व गोष्टी एका क्षणात जाणतो.

जसे स्वर्गातील तारे शांत समुद्रात प्रतिबिंबित होतात, त्याचप्रमाणे लोकांचे विचार, भावना आणि परिस्थिती बुद्धाची प्रज्ञा खोलवरप्रतिबिंबित होते. म्हणूनच बुद्धाला सर्वज्ञानी, सर्वज्ञ म्हणतात.

बुद्धाची प्रज्ञा लोकांच्या रखरखीत मनांना ताजेतवाने करते, त्यांना ज्ञान देते आणि त्यांना या जगाचे महत्त्व, त्याची कारणे आणि त्याचे परिणाम, दिसणे आणि अदृश्य होणे शिकवते. खरंच, बुद्धप्रज्ञाच्या साहाय्याशिवाय जगाचा कोणता पैलू लोकांना समजण्यासारखा आहे?

४. बुद्ध नेहमी बुद्ध म्हणून प्रकट होत नाही. कधी तो दुष्टाचा अवतार, कधी स्त्री, देव, राजा किंवा राजकारणी म्हणून प्रकट होतो; कधी कधी तो वेश्यालयात किंवा जुगाराच्या घरात दिसतो.

महामारीमध्ये तो एक उपचार करणारा वैद्य म्हणून प्रकट होतो आणि युद्धात तो पीडित लोकांसाठी सहनशीलता आणि करुणा दाखवतो; ज्यांचा विश्वास आहे की वस्तुमात्र गोष्टी शाश्वत आहेत, त्यांना तो क्षणभंगुरता आणि अनिश्चिततेचा उपदेश करतो; जे गर्विष्ठ आणि अहंकारी आहेत त्यांच्यासाठी तो नम्रता आणि आत्मत्यागाचा उपदेश करतो; जे लोक ऐहिक सुखांच्या जाळ्यात अडकले आहेत, त्यांच्यासाठी तो जगाचे दुःख प्रकट करतो.

बुद्धाचे कार्य सर्व घडामोडींमध्ये आणि सर्व प्रसंगी धम्मकायेचे शुद्ध सार (बुद्धाचे परिपूर्ण स्वरूप) प्रकट करणे आहे; म्हणून बुद्धाच्या या धम्मकायेतून अंतहीन जीवन आणि अमर्याद प्रकाशात मैत्री आणि करुणा प्रवाहित होते, ज्यामुळे सर्वांची विमुक्ती होते.

५. जग हे एका जळत्या घरासारखे आहे जे सतत नष्ट होऊन पुन्हा बांधले जात आहे. आपल्या अज्ञानाच्या अंधाराने गोंधळलेले लोक, राग, नाराजी, मत्सर, पूर्वग्रह आणि सांसारिक वासनेने आपले मन गमावून बसतात. ते आईची गरज असलेल्या बालकांसारखे आहेत; प्रत्येकाने बुद्धाच्या मैत्रीवर आणि करुणेवर अवलंबून असले पाहिजे.

बुद्ध सर्व जगाचा पिता आहे; सर्व मानव बुद्धाची मुले आहेत. बुद्ध हे संतांचेही महान संत आहेत. जग अधोगती आणि मृत्यूने पेटले आहे; सर्वत्र दुःख आहे. पण ऐहिक सुखाच्या व्यर्थ शोधात मग्न असलेले लोक हे पूर्णपणे जाणण्याइतके शहाणे नसतात.

बुद्धाने पाहिले की हे भ्रमाचे जग खरोखर एक जळणारे घर आहे, म्हणून ते त्यापासून वळले आणि शांत जंगलात त्यांना आश्रय आणि शांतता मिळाली. तेथे, त्याच्या महान करुणेने, तो आपल्याला हाक मारतो: " हे परिवर्तनशील आणि दुःखाचे जग माझे आहे; हे सर्व अज्ञानी, बेफिकीर लोक माझी मुले आहेत; मी एकटाच आहे जो त्यांना त्यांच्या भ्रम आणि दुःखापासून वाचवू शकतो. "

बुद्ध हा धम्माचा महान राजा असल्यामुळे तो आपल्या इच्छेनुसार सर्व लोकांना उपदेश करू शकतो. बुद्ध लोकांना आशीर्वाद देण्यासाठी जगात प्रकट होतो. त्यांच्यापासून वाचवण्यासाठी दुःख सहन करून तो धम्माचा उपदेश करतो, पण लोकांचे कान लोभाने मंद झाले आहेत आणि ते असावध आहेत.

परंतु जे लोक त्याची शिकवण ऐकतात ते जीवनातील भ्रम आणि दुःखांपासून मुक्त असतात. "स्वतःच्या बुद्धीवर विसंबून राहून लोकांचे तारण होऊ शकत नाही," ते म्हणाले, "विश्वासाने त्यांनी माझ्या शिकवणीत प्रवेश केला पाहिजे." यास्तव बुद्धाची शिकवण ऐकून ती आचरणात आणली पाहिजे.